

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินงานวิจัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2556 มีผลผลิตที่เกิดจากงานวิจัยมากมายหลายสาขา ซึ่งนำไปสู่การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาหลายรายการ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ได้มีการยื่นจดสิทธิบัตร 4 รายการ ได้แก่ (1) สูตรปุ๋ยผสมเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวไร่และกรรมวิธีผลิตปุ๋ยผสมสูตรดังกล่าว (2) ชีวผลิตภัณฑ์ชนิดผงสำหรับคลุกเมล็ด (3) ชีวผลิตภัณฑ์ชนิดเม็ดสำหรับรองกันหลุมการปลูกพืช (4) โรงเรือนเพาะปลูกหลังคาพลาสติกโค้ง 2 ชั้น และมีการยื่นจดอนุสิทธิบัตร 4 รายการ ได้แก่ (1) เครื่องหีบน้ำมันแบบกดอัด (2) สูตรและกรรมวิธีผลิตเครื่องดื่มจากพืชสมุนไพร (3) สูตรตำรับผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิวหน้าที่มีส่วนประกอบสำคัญจากสารสกัดจากชาเหมิง (Camellia sinensis) ที่มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (4) สูตรผสมสารสกัดจากใบชาเหมิงและน้ำมันหอมระเหยจากผลมะแขว่น รวมทั้งขึ้นทะเบียนพันธุ์โฮมพ์ 4 สายพันธุ์ (RPF1, RPF2, RPF3 และ RPF4) ทั้งนี้ได้ดำเนินการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสิทธิของชุมชน ได้แก่ (1) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าฝ้ายทอผสมขนแกะบ้านห้วยห้อม (2) การขอคุ้มครองเขตอนุรักษสมุนไพรและถิ่นกำเนิดในพื้นที่ปางมะโอ และโป่งคำ และ (3) เครื่องหมายการค้า สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน 4 รายการ ได้แก่ เครื่องหมายการค้า ข้าวสะเนียน ผ้าฝ้ายทอผสมขนแกะบ้านห้วยห้อม พริกกะเหรี่ยงจังหวัดตาก และแม่ฮ่องสอน และหัตถกรรมเครื่องเงินพระบาทห้วยต้ม สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ได้มีการยื่นจดสิทธิบัตร 4 รายการ ได้แก่ (1) กรรมวิธีการสังเคราะห์ฟิโรโมนสำหรับดึงดูดผีเสื้อหนอนใยผัก (2) ชีวผลิตภัณฑ์สำหรับกำจัดแมลงหวี่ขาวและกรรมวิธีในการเตรียม (3) ผลิตภัณฑ์กำจัดศัตรูพืชที่มีส่วนผสมของสารสกัดจากดีปส์ ทางไหล พริกไทย และหนอนตายหยาก และ (4) ผลิตภัณฑ์สำหรับเพาะกล้าพืชผัก รวมทั้งจดแจ้งสิทธิ 3 รายการ ได้แก่ (1) หนังสือพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 1 บ้านปางมะโอ ต.แม่นะ อ.เชียงดาว จ. เชียงใหม่ (2) หนังสือพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง บ้านโป่งคำ ต.ดู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน และ (3) ฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง (Highland E-herbarium) ทั้งนี้ได้ดำเนินการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสิทธิของชุมชน ได้แก่ เครื่องหมายการค้า “ข้าววังไผ่” สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวไร่บ้านวังไผ่ อ.สองแคว จ.น่าน สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ได้ดำเนินการต่อเนื่องซึ่งจะมีผลผลิตที่เกิดจากงานวิจัยอีกหลายรายการที่สามารถดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาได้

ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ ทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี และความหลากหลายทางชีวภาพ และทรัพย์สินที่สร้างขึ้นล้วนมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถเก็บเป็นทรัพย์สินที่อาจเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพหรือสูญหายได้ ในขณะที่เดียวกันทรัพย์สินเหล่านี้สามารถได้รับการจัดการให้กลายเป็นทุนและสร้างสรรค์ให้มีมูลค่าเพิ่มได้ ทั้งนี้ต้องได้รับการจัดการอย่างเร่งด่วนก่อนที่จะสูญหายไป

ปัจจุบันทรัพย์สินทางปัญญามีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผลผลิตที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อภาคธุรกิจและสังคม ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของประเทศสูงขึ้น ตลอดจนเพิ่มมูลค่าและผลผลิตทางการค้า

ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาทั้งที่เป็นสิทธิของชุมชนและที่เกิดจากผลงานวิจัย ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตัวนักวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรให้ความสำคัญต่อการจดทะเบียนรับรองความเป็นเจ้าของทรัพยากรทางปัญญา และการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญา เพื่อให้ชุมชนบนพื้นที่สูงและผู้สร้างสรรค์ผลงานได้เป็นเจ้าของสิทธิทรัพยากรทางปัญญา และเข้าถึงผลประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาและจัดทำร่างคู่มือสำหรับใช้เป็นแนวทางการขอยื่นจดทรัพยากรทางปัญญา
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางที่ดีในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญา
- 3) เพื่อกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญาที่มาจากผลงานวิจัย
- 4) เพื่อคัดเลือกผลงานวิจัยที่มีศักยภาพเพื่อนำไปสู่การจดทะเบียนทรัพยากรทางปัญญา
- 5) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางปัญญาที่เป็นสิทธิของชุมชน

1.3 ผลงานที่เป็นรูปธรรมที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้น และตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

1) ผลผลิต (Output)

1. ร่างคู่มือแนวทางการขอยื่นจดทรัพยากรทางปัญญา
2. มีแนวทางที่ดีในการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญา
3. มีแนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญาที่มาจากผลงานวิจัย
4. มีการจดทะเบียน/จดแจ้งทรัพยากรทางปัญญา หรือการติดตามสถานะทรัพยากรทางปัญญา
5. ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญาที่เป็นสิทธิของชุมชน

2) ผลลัพธ์ (Outcome)

1. ทรัพยากรทางปัญญาของสถาบันได้รับการคุ้มครองและมีการจัดการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์
2. ชุมชนได้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติ

3) ตัวชี้วัดผลผลิต (Output)

1. ร่างคู่มือสำหรับใช้เป็นแนวทางการขอยื่นจดทรัพยากรทางปัญญา
2. แนวทางที่ดีในการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญา อย่างน้อย 2 แนวทาง
3. แนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญาที่มาจากผลงานวิจัย อย่างน้อย 1 ผลิตภัณฑ์
4. มีการจดทะเบียน/จดแจ้งทรัพยากรทางปัญญา หรือการติดตามสถานะทรัพยากรทางปัญญา อย่างน้อย 5 ประเภท

4) ตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcome)

ผลงานวิจัยของสถาบันได้รับความคุ้มครองทรัพยากรทางปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม ในรูปแบบต่างๆ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร ฯลฯ และแนวทางที่ดีในการจัดการและ

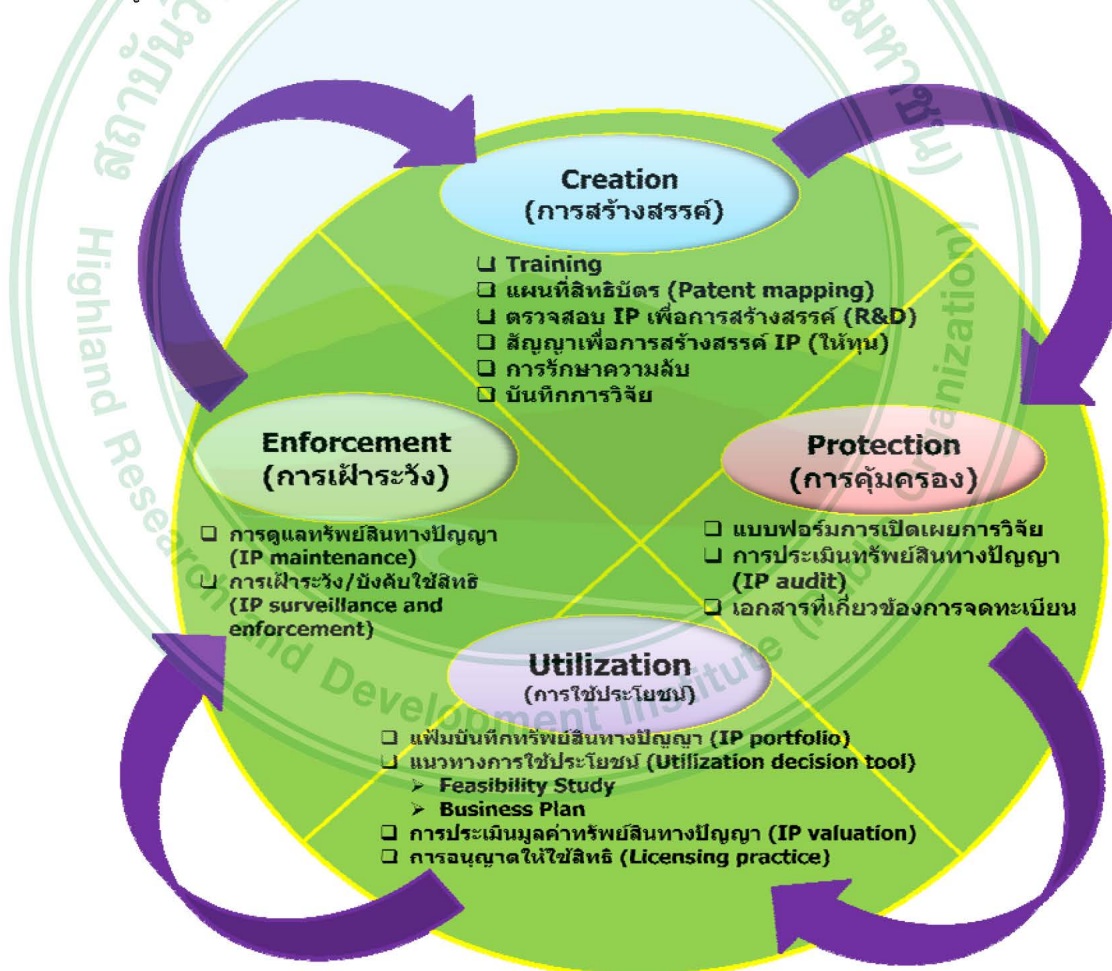
การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนชุมชนบนพื้นที่สูง ได้เข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมในทรัพย์สินทางภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสิทธิของชุมชน และมีรูปแบบการบริหารจัดการที่อย่างน้อย 1 ชุมชน

1.4 ประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนบนพื้นที่สูง และผลดีต่อชุมชนบนพื้นราบ

ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและทรัพย์สินทางภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนสิทธิพื้นฐานที่พึงมี ตลอดจนปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาของชุมชนบนพื้นที่สูงจากคนภายนอกที่จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์

1.5 ทฤษฎี สมมติฐาน หรือกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) หรือ Research Hypothesis ของโครงการวิจัย

กรอบแนวทางการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาที่มาจากผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

1.6 ขอบเขตโดยละเอียดของงาน

1.6.1 พื้นที่การศึกษา

- 1) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
- 2) พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 1 แห่ง
- 3) พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 2 แห่ง

1.6.2 ขอบเขตการศึกษา

- 1) ศึกษาและจัดทำร่างคู่มือสำหรับใช้เป็นแนวทางการขอขึ้นจัดทรัพย์สินทางปัญญา
- 2) ศึกษาแนวทางที่ดีในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา
- 3) กำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่มาจากผลงานวิจัย
- 4) คัดเลือกผลงานวิจัยที่มีศักยภาพเพื่อนำไปสู่การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา
- 5) เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสิทธิของชุมชน

1.7 งบประมาณ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) 1,000,000 บาท

1.8 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ระยะเวลาดำเนินงาน 365 วัน ระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย 12 เดือน: เดือนตุลาคม พ.ศ.
56 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2557

[illegible]

[illegible]

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ (เดือน)											
	31	61	91	123	151	182	212	243	273	304	335	365
- สนับสนุนชุมชนให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสินทางปัญญา		←									→	
- รวบรวม สังเคราะห์ ภูมิปัญญาของชุมชน และขอจดทะเบียนคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสิทธิของชุมชน		←									→	
7. จัดหรือเข้าร่วมการประชุม/การสัมมนา/ศึกษาดูงาน/ฝึกอบรมด้านทรัพยากรสินทางปัญญา				←			→					

